

Мартынкевіч С.В.

**ТЭОРЫЯ МАЎЛЕНЧАЙ
КАМУНІКАЦЫІ**

РЕПОЗИТОРИЙ ВГУ

ВІЦЕБСК 2012

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№	Тэма	Змест	Колькасць лекцыйных гадзін	Колькасць практычных гадзін
1.	Уводзіны.	Паняцце камунікацыі. Міждyscyплінарны характар камунікатыўных ведаў. Камунікацыя і суразмоўніцтва. Вызначэнне сутнасці камунікацыі і прыроды суразмоўніцтва ў лінгвістыцы, псіхалогіі, сацыялогіі, філасофіі. Праблема суадносін паняццяў і падыходы да яе вырашэння ў розных галінах сучаснай навукі. Асноўныя характарыстыкі працэсу маўленчай камунікацыі.	2	
2.	Маўленчая камунікацыя як дзейнасць.	Мова і маўленне. Асноўныя функцыі маўлення – камунікатыўная, апелятыўная, экспрэсіўная. Метамоўная і фатычная функцыі маўлення. Дзейнасна-працэсуальны характар камунікатыўных паводзін. Структура маўленчай камунікацыі. Маўленчы акт як адзінка камунікацыі.	2	2
3.	Міжасобасная маўленчая камунікацыя.	Каналы і аспекты міжасобаснай камунікацыі. Кадзіраванне і дэкадзіраванне інфармацыі ў працэсе камунікацыі. Функцыі камунікацыі. Віды камунікацыі. Асобасныя фактары камунікацыі. Узроўні міжасобасных зносін. Роля ўстаноўкі ў зносінах.	2	
4.	Формы і тыпы маўленчай камунікацыі.	Дыялог. Моўныя асаблівасці дыялогу. Тыпы дыялогу. Агульныя правілы вядзення дыялогу. Камунікатыўныя максімы. Спрэчка як разнавіднасць дыялогу. Карэктная і некарэктная аргументацыя. Маналог. Класіфікацыя маналогаў. Асаблівасці папярэдняй падрыхтоўкі маўлення.	4	2
5.	Сродкі маўленчай камунікацыі.	Лексіка-граматычная арганізацыя маўлення. Лексічныя, граматычныя сродкі кадзіравання і дэкадзіравання інфармацыі. Канатацыя. Інтанацыя.	2	2

		Стылістычная і эмацыянальна-экспрэсіўная функцыя інтанацыі. Віды інтанем.		
6.	Камуніка-тыўна-маўленчая сітуацыя і выказван-не.	Камунікатыўная сітуацыя і яе структура. Характарыстыка сучаснай маўленчай сітуацыі. Камуніканты (адрасант і адрасат). Пастаянныя і сітуацыйныя маўленчыя ролі камунікантаў. Тэкст (выказванне) як адзінка маўленчай камунікацыі. Псіхафізіялагічныя механізмы спараджэння тэксту. Інвенцыя. Інтраспекцыя.	2	2
7.	Віды маўленчай камунікацыі.	Вусная маўленчая камунікацыя. Гаварэнне як від вуснай маўленчай камунікацыі. Аўдзіраванне як від камунікацыі. Слуханне як перадумо-ва правільнага, інтэлігентнага маўлення. Прадуцыраванне пісьмовага маўлення.	4	2
8.	Асоба ў сістэме маўленчай камунікацыі.	Праблема моўнай асобы ў лінгвістыцы, лінгвадыдактыцы і тэорыі камунікацыі. Вызначэнне паняцця “камунікатыўная асоба” на сучасным этапе. Камунікатыўная кампетэнцыя. Індывідуальныя характарыстыкі камунікатыўнай асобы (камунікабельнасць, харызма і інш.). Камунікатыўнае ядро асобы.	2	
9.	Маўленчыя паводзіны камунікантаў: традыцыі і сучаснасць	Нарматыўны кампанент маўленчых паводзін. Норма маўлення. Камунікатыўныя якасці маўлення. Спосабы выражэння мадальных (ілакутыўных) мэт маўленчых зносін (загад, просьба, запыт і г.д.). Прынцып камунікатыўнай мэтазгоднасці ў маўленні. Тэхнікі і правілы эфектыўнага працэсу маўленчай камунікацыі.	2	
10.	Сацыякультурныя межы і этычны аспект маўленчай камунікацыі	Этычны кампанент маўленчай камунікацыі. Норма і дыскурс. Норма і узус. Культура ўспрымання і інтэрпрэтацыі тэкстаў. Карэктнасць выказванняў. Этыка маўлення.	2	

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Тэма 1. Уводзіны. Паняцце камунікацыі. Навуковая канцэпцыя маўленчай камунікацыі на сучасным этапе. Міждысцыплінарны характар камунікатыўных ведаў.

Камунікацыя і суразмоўніцтва. Вызначэнне сутнасці камунікацыі і прыроды суразмоўніцтва ў лінгвістыцы, псіхалогіі, сацыялогіі, філасофіі. Праблема суадносін паняццяў і падыходы да яе вырашэння ў розных галінах сучаснай навукі (А.А.Бадалёў, Т.Г. Вінакур, Л.С. Выгоцкі, О.Я. Гойхман, І.А. Зімня, Г.В. Калшанскі, В.Л. Каменская, Б.Ф. Ломаў, М.Р. Львоў, А.А. Лявонцьеў, А.К. Маркава, Т.М. Надзеіна, Г.Г. Пачабцоў, А.Я. Супрун і інш.).

Мэта і задачы курса “Тэорыя маўленчай камунікацыі”.

Тэма 3. Формы маўленчай камунікацыі. Дыялог. Моўныя асаблівасці дыялогу. Тыпы дыялогу. Агульныя правілы вядзення дыялогу. Камунікатыўныя максімы П. Грайса, законы Ю.В. Раждзественскага.

Маналог. Класіфікацыя маналогаў. Міжфразавыя сувязі як асноўная рыса звязнага маналагічнага выказвання. Метады выкладу матэрыялу (індуктыўны, дэдуктыўны, метады аналогіі, канцэнтрычны, ступеньчаты, гістарычны).

Спрэчка як разнавіднасць маўленчай камунікацыі.

Тэма 4. Сродкі маўленчай камунікацыі. Лексіка-граматычная арганізацыя маўлення. Лексічныя, граматычныя сродкі кадзіравання і дэкадзіравання інфармацыі. Канатацыя.

Інтанацыя. Віды інтанем (інтэлектуальныя, валюнтатыўныя, эматыўныя, выяўленчыя).

Семантычны шум як перашкода дакладнасці разумення інфармацыі.

Тэма 5. Камунікатыўна-маўленчая сітуацыя і выказванне.

Тэкст (выказванне) як адзінка маўленчай камунікацыі. Псіхафізіялагічныя механізмы спараджэння тэксту (механізм рэпрадукцыі, механізм выбару і камбінацыі моўных сродкаў, механізм прагназавання, механізм дыскурсіўнасці). Асаблівасці стварэння выказванняў на роднай мове і на “другой мове” (А.А. Лявонцьеў).

Інвенцыя (вынаходніцтва) ў працэсе тэкстаспараджэння. Інтраспекцыя.

Умовы паспяховай камунікацыі: валоданне агульным кодам (слоўнікам і граматыкай), прыёмам і сінтэзу і аналізу, правіламі кадзіравання і дэкадзіравання інфармацыі.

Тэма 6. Віды маўленчай камунікацыі. Вусная маўленчая камунікацыя. Гаварэнне як від вуснай маўленчай камунікацыі. Аўдзіраванне як від камунікацыі. Развіццё псіхалагічных і маўленчых механізмаў як асноўная ўмова фарміравання ўмення гаварэння. Слуханне як перадумова правільнага, інтэлігентнага маўлення. Тыповыя памылкі і алгарытм маўленчых паводзін камунікантаў (працы У.В. Адзінцова, С.Ф. Івановай, М.Р. Львова і інш.). Спосабы фарміравання навыкаў гаварэння і слухання.

Пісьмовая маўленчая камунікацыя. Пісьмо як прадуктыўны від камунікацыі. Уменні стварэння пісьмовага паведамлення. Прыёмы

канспектавання інфармацыі. Чытанне як рэцэптыўны від камунікацыі. Дыферэнцыяльны і інтэгральны алгарытмы чытання.

Лінгвістычныя адрозненні паміж вуснай і пісьмовай маўленчай камунікацыяй.

Тэма 7. Асоба ў сістэме маўленчай камунікацыі. Праблема моўнай асобы ў лінгвістыцы, лінгвадыдыктыцы і тэорыі камунікацыі (працы Ю.М. Караулава, Г.І. Богіна, Л.П. Крысіна, М.Г. Яленскага, Ю.Я. Прохарава, В.Ф. Русецкага). Вербальна-семантычная, кагнітыўная, прагматычная характарыстыкі моўнай асобы.

Праблема вызначэння паняцця “камунікатыўная асоба” на сучасным этапе. Матывацыйная, кагнітыўная, функцыянальная характарыстыкі камунікатыўнай асобы. Індывідуальныя характарыстыкі камунікатыўнай асобы (камунікабельнасць, харызма і інш.). Камунікатыўнае ядро асобы. Камунікатыўная кампетэнцыя як вяршыня ў іерархіі кампетэнцый асобы.

Камунікатыўна-маўленчая актыўнасць асобы. Моўныя здольнасці і камунікатыўны патэнцыял асобы.

Тэма 8. Сацыякультурныя межы і этычны аспект маўленчай камунікацыі. Норма маўлення як “сукупнасць устойлівых традыцыйных рэалізацый моўнай сістэмы, вылучаных і замацаваных у працэсе грамадскай камунікацыі” (Т.М. Надзеіна). Прынцып камунікатыўнай мэтазгоднасці ў маўленні. Камунікатыўныя якасці маўлення.

Тэхнікі і правілы эфектыўнага працэсу маўленчай камунікацыі, іх лінгвістычны і псіхалагічны характар. Парадыгма пазітыўнага суразмоўніцтва як аснова маўленчай камунікацыі.

Культура маўлення і яе роля ў працэсе камунікацыі. Крытэрыі культуры маўлення. Этыка пісьмовага маўлення. Этыка вуснага маўлення. Этыка слухання.

Тэма 9. Нацыянальна-культурны змест маўленчай камунікацыі. Нацыянальна маркіраваныя адзінкі маўленчай камунікацыі. Прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы, іх месца і роля ў маўленні. Этыкетныя формулы маўлення. Прэцэдэнтныя тэксты і выразы сацыякультурнай спалучальнасці, іх месца і роля ў працэсе камунікацыі. Асаблівасці маўленчага этыкету беларусаў.

УВОДЗІНЫ

На сучасным этапе адным з найбольш перспектыўных напрамкаў развіцця мовазнаўства з'яўляецца антрапацэнтрычная лінгвістыка, якая раскрывае ўплыў аўтара выказвання і рэцыпіента на тэкст і яго кампаненты, аналізуе здольнасці моўнай асобы, што выяўляюцца ў час камунікацыі.

Тэорыя і практыка маўленчай камунікацыі адыгрывае важную ролю ў сістэме філалагічнай адукацыі. Маўленне – адна з галоўных састаўных частак прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў-філолагаў, якія павінны дасканалы валодаць рознымі відамі маўленчай дзейнасці, камунікатыўнымі навыкамі. Прымаючы пад увагу, што беларускамоўная камунікацыя паслаблена ў сферах сучаснага грамадства, вучэбны працэс павінен улічваць сувязі сучасных тэхналогій удасканалення міжасобаснай камунікацыі і рэальнай маўленчай практыкі асобы, узмацняць камунікатыўныя накірункі пры падрыхтоўцы спецыялістаў.

Мэта выкладання курса “Тэорыя маўленчай камунікацыі” – даць студэнтам асновы маўленчых і камунікатыўных ведаў, пазнаёміць з актуальнымі праблемамі тэорыі маўленчай камунікацыі, фарміраваць сістэму ведаў пра лінгвістычны аспект камунікатыўнай культуры, практычныя ўменні эфектыўнага прафесійнага і міжасобаснага суразмоўніцтва.

Задачы вывучэння дысцыпліны:

- раскрыць разнастайныя аспекты і асаблівасці працэсу маўленчай камунікацыі;
- пазнаёміць студэнтаў са структурай маўленчай камунікацыі, яе механізмамі, сродкамі рэалізацыі;
- выпрацоўваць уменні якаснага аналізу камунікатыўна-маўленчай сітуацыі, дакладнай вербалізацыі намераў, эфектыўнага вырашэння камунікатыўных задач у працэсе суразмоўніцтва;
- удасканаліваць уменні тэкстаспараджальнай дзейнасці студэнтаў-філолагаў, фарміраваць індывідуальна-асобасны стыль маўлення;
- разгледзець нацыянальна маркіраваныя стэрэатыпы і адзінкі маўленчай камунікацыі беларусаў.

Як вучэбная дысцыпліна “Тэорыя маўленчай камунікацыі” цесна звязаны з такімі дысцыплінамі, як псіхалінгвістыка, сацыялінгвістыка, культура мовы, стылістыка, рыторыка, метадыкі выкладання беларускай мовы і літаратуры, псіхалогія.

У адпаведнасці з вызначанымі мэтамі і задачамі, пры засваенні курса студэнты павінны ведаць асноўныя паняцці: адрасант (аўтар), адрасат (рэцыпіент), камунікатыўны акт, механізмы маўленчай камунікацыі, код, інтэнцыя, маўленчая норма, культура маўлення, моўная асоба, камунікатыўная асоба, камунікатыўная кампетэнцыя і інш., умець аперыраваць імі.

Студэнты павінны набыць наступныя **ўменні і навыкі**: аналізаваць камунікатыўныя паводзіны асобы ў спецыфічных маўленчых сітуацыях; арыентавацца ва ўласных камунікатыўных паводзінах і паводзінах рэцыпіента; выбіраць лексічныя і граматычныя адзінкі маўлення ў

адпаведнасці з мэтай выказвання; правільна будаваць тэкст як “акт камунікацыі, адзінку маўлення” (М.Р. Львоў); кваліфікавана весці суразмоўніцтва; валодаць камунікатыўнымі якасцямі маўлення; карыстацца нацыянальна маркіраванымі адзінкамі маўленчай камунікацыі, валодаць нормамаі камунікатыўнай культуры. У будучай прафесійнай дзейнасці студэнтаў-філолагаў вызначаныя ўменні і навыкі будуць найбольш запатрабаваны.

Практычная частка курса арыентавана на такія формы работы, як суразмоўніцтва па асноўных пытаннях курса, мадэляванне камунікатыўных сітуацый розных відаў, практычныя і трэніровачныя заданні, дыскусіі па праблемах і інш.

Репозиторий ВГУ

ЗМЕСТ ПРАКТЫЧНЫХ ЗАНЯТКАЎ

Практычныя заняткі № 1

Маўленчая камунікацыя як дзейнасць

Пытанні

1. Дайце азначэнне паняццям *камунікацыя* і *суразмоўніцтва*. Вызначце сутнасць працэсу маўленчай камунікацыі і прыроды суразмоўніцтва.
2. Функцыі мовы і маўлення. Чаму мова лічыцца найбольш дасканалай і дакладнай сістэмай камунікацыі?
3. Якія дадатковыя сродкі перадачы інфармацыі вы ведаеце? Прывядзіце прыклады.
4. Вызначце функцыі маўленчай камунікацыі.
5. Ахарактарызуйце працэс спараджэння выказвання ў час маўленчай камунікацыі.
6. Абгрунтуйце важнасць дакамунікатыўнага этапу для працэсу камунікацыі. Прывядзіце прыклады маўленчых сітуацый, якія ўплываюць на змест выказвання.
7. Вызначце і ахарактарызуйце формы рэалізацыі камунікатыўнага этапу маўленчага акта.
8. Ахарактарызуйце працэс пераходу ад камунікатыўнага да посткамунікатыўнага этапу маўленчага акта. У якой паслядоўнасці адбываецца ўспрыманне выказвання?

Індывідуальнае паведамленне: рэферат “Тэорыя маўленчых актаў як новая галіна лінгвістычнай навукі” (тэорыя маўленчых актаў у працах Дж. Осціна, Дж. Р. Серля, Н.А. Бязменавай, Н.Д. Аруцюнавай)

Заданні

1. Запішыце азначэнні тэрмінаў “маўленчая сітуацыя”, “матывы выказвання”, “інтэнцыя”, “тэма выказвання”, “рэма выказвання”, “аўтар (адрасант)”, “рэцыпіент (адрасат)”.
2. Падбярыце урыўкі з мастацкай літаратуры і апішыце сітуацыі маўлення з вызначэннем усіх складнікаў сітуацыі маўлення. Выкарыстоўваючы тэксты з мастацкай літаратуры, схематычна пабудуйце мадэль маўленчай камунікацыі, ахарактарызуйце умовы, удзельнікаў камунікацыі.
3. Прывядзіце прыклады сітуацый суразмоўніцтва, у якіх рэалізуецца метамоўная і фатычная функцыі маўлення.

Літаратура

1. Гойхман О.Я., Надеина Т.М. Основы речевой коммуникации: учебник для вузов / Под ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М.: ИНФРА – М, 1997

2. Львов, М.Р. Основы теории речи: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000.
3. Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. проф. М.А. Василюка. – М.: Гардарики, 2006.
4. Педагогическое речеведение. Словарь-справочник. – Изд. 2-е, испр. и доп. / Под ред. Т.А. Ладыженской; сост. А.А. Князьков. – М.: Флинта, Наука, 1988.
5. Почепцов, Г.Г. Теория коммуникации. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер» -- 2001. – 656 с.

Практычныя заняткі № 2

Формы маўленчай камунікацыі

1. Ахарактарызуйце асноўныя асаблівасці дыялогу.
2. Тыпы дыялогаў. На якія тыпы і па якіх крытэрыях падзяляюцца дыялагічныя адзінствы: а) паводле пытанняў, б) паводле адказаў?
3. Якія правілы, прынцыпы і законы неабходна захоўваць у час дыялогу?
4. Чым адрозніваецца маналог ад дыялогу?
5. Класіфікацыя маналогаў.
6. Метады выкладу матэрыялу (індуктыўны, дэдуктыўны, метады аналогіі, канцэнтрычны, ступеньчаты, гістарычны).
7. Спрэчка як разнавіднасць маўленчай камунікацыі. На якія тыпы і па якіх крытэрыях падзяляюць спрэчкі?
8. Якія спосабы пераканання можна выкарыстаць, каб даказаць правільнасць сваіх думак?

Заданні

1. Распрацуйце наступныя дыялагічныя адзінствы:

1) Рэпліка *запыт інфармацыі*.

Рэпліка *пытанне-удакладненне*.
 тлумачэнне.

Рэпліка *наведамленне новых звестак*.

2) Рэпліка *запыт інфармацыі*.

Рэпліка *наведамленне-тлумачэнне*.
 удакладненне.

Рэпліка *пытанне-удакладненне*.
 тлумачэнне.

Рэпліка *адмова даць інфармацыю*.

3) Рэпліка *просьба*.

Рэпліка *наведамленне*.

4) Рэпліка *парада*.

Рэпліка *пытанне*.

Рэпліка *наведамленне*.

2. Прачытайце выказванні. Якія асацыяцыі ў вас узнікаюць пасля прачытання выказаў? На якія думкі наводзяць гэтыя словы?

Маўленне павінна вырастаць і развівацца з ведаў пра рэчы (Цыцэрон).

Verba volant, scripta manent (Словы знікаюць, напісанае застаецца)
(Лацінская прыказка).

Рыхтуйся да маўлення з пяром у руцэ (Парада ўсіх рыторык).

Індывідуальнае паведамленне: Падрыхтуйце маналагічнае выказванне на аснове ўласных разважанняў. У працэсе выканання задання паназірайце за ўзнікненнем, разгортваннем і рэалізацыяй задумы выказвання.

Літаратура

1. Берков, В.Ф. Культура диалога: Учеб.-метод. пособие / В.Ф. Берков, Я.С. Яскевич. – Мн.: Новое знание, 2002. – 152 с.
2. Гойхман О.Я., Надеина Т.М. Основы речевой коммуникации: учебник для вузов / Под ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М.: ИНФРА – М, 1997
3. Львов, М.Р. Основы теории речи: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000.
4. Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. проф. М.А. Василика. – М.: Гардарики, 2006.
5. Педагогическое речеведение. Словарь-справочник. – Изд. 2-е, испр. и доп. / Под ред. Т.А. Ладыженской; сост. А.А. Князьков. – М.: Флинта, Наука, 1988.
6. Социокультурное пространство диалога. – М.: Наука, 1999. – 221 с

Практычныя заняткі № 3

Сродкі маўленчай камунікацыі”

1. Ахарактарызуйце этапы спараджэння маўлення – фазу арыентацыі, планавання, рэалізацыі і кантролю. Стварыце алгарытм “дзеянняў” на кожным этапе.
2. Лексіка-граматычная арганізацыя маўлення. Лексічныя, граматычныя сродкі кадзіравання і дэкадзіравання інфармацыі.
3. Канатацыя. Роля канатацыі ў маўленні.
4. Інтанацыя як гукавая форма выказвання. Віды інтанем (інтэлектуальныя, валюнтатыўныя, эматыўныя, выяўленчыя).
5. Семантычны шум як перашкода дакладнасці разумення інфармацыі.

Заданні

1. Падбярыце прыклады, у якіх пры змене парадку слоў у сказе мяняецца сэнс выказвання.
2. Пабудуйце невялікія тэксты, у якіх ідэя будзе залежаць ад інтанацыі, з якой прачытаны тэкст.
3. Падбярыце тэксты, лексіка-граматычная арганізацыя якіх будзе выяўляць спецыфічныя асаблівасці беларускай мовы.
4. Сфармулюйце прычыны памылак пры выбары слова і вызначце

Літаратура

1. Львов, М.Р. Основы теории речи: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 248 с.
2. Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. проф. М.А. Василика. – М.: Гардарики, 2006. – 615 с.
3. Липатова, В.Ю. Порождение текста: интроспективный подход // Рус. яз. в школе, № 2, 2005. С. 93-99.
4. Парыгин, Б.Д. Анатомия общения: Учеб. пособие. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 301 с.
5. Педагогическое речеведение. Словарь-справочник. – Изд. 2-е, испр. и доп. / Под ред. Т.А. Ладыженской; сост. А.А. Князьков. – М.: Флинта, Наука, 1988. – 312 с.

Практычныя заняткі № 4

Камунікатыўна-маўленчая сітуацыя і яе структура.

Асноўныя паняці: маўленчая сітуацыя, выказванне, тэкст, мэта маўлення, адрасат маўлення, механізмы маўлення, матывацыя, інтэнцыя, код маўлення, праграмаванне выказвання, камунікатыўная арыентацыя, дыскурсіўнасць выказвання, інвенцыя (вынаходніцтва), дэкадзіраванне інфармацыі.

1. Ахарактарызуйце кампаненты агульнапрынятай мадэлі камунікатыўнага працэсу. Вызначце іх асаблівасці ў дачыненні да працэсу маўленчай камунікацыі.
2. асноўныя кампаненты маўленчай сітуацыі.
3. Выказванне і тэкст у тэорыі маўленчай камунікацыі.
4. Механізмы маўленчай камунікацыі.
5. Раскрыйце сутнасць наступных умоў паспяховай камунікацыі – валоданне агульным кодам (слоўнікам і граматыкай), прыёмам і сінтэзу і аналізу, правіламі кадзіравання і дэкадзіравання інфармацыі.
6. Падумайце, у чым заключаецца асаблівасць працэсаў стварэння выказванняў на роднай мове і на “другой мове” (А.А. Лявонцьеў)?

Заданні

1. Выпішыце з розных слоўнікаў тлумачэнне тэрмінаў “тэкст” і “выказванне”. Параўнайце іх. Паразважайце, як суадносяцца гэтыя паняці.
2. Змадэлюйце спецыфічныя маўленчыя сітуацыі ў розных сферах дзейнасці чалавека (педагагічнай, юрыдычнай і інш.).
3. Правядзіце апытанне пра ўздзеянне рэкламных паведамленняў на прыняцце рашэння ў час пакупкі тавару (або адмовы ад пакупкі). Што брльш за ўсё ўздзейнічала на выбар: інфармацыя пра ўласцівасці

тавара, водзвывы знаёмых, аўтарытэт фірмы, традыцыі і г.д. Як маўленчая сітуацыя ўплывала на рашэнне?

4. Правядзіце функцыянальны аналіз педагагічнай сітуацыі на прыкладзе вашай групы. Якая мадэль – аўтарытарная ці супрацоўніцтва – выкарыстоўваецца ўдзельнікамі камунікацыі?

Індывідуальнае паведамленне: Правядзіце функцыянальны аналіз сямейнага суразмоўніцтва. Якая мадэль камунікацыі пераважае ў сям’і вашых родных?

Літаратура

6. Львов, М.Р. Основы теории речи: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 248
7. Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. проф. М.А. Василюка. – М.: Гардарики, 2006. – 615 с.
8. Липатова, В.Ю. Порождение текста: интроспективный подход // Рус. яз. в школе, № 2, 2005. С. 93-99.
9. Парыгин, Б.Д. Анатомия общения: Учеб. пособие. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 301 с.
10. Педагогическое речеведение. Словарь-справочник. – Изд. 2-е, испр. и доп. / Под ред. Т.А. Ладыженской; сост. А.А. Князьков. – М.: Флинта, Наука, 1988. – 312 с.

Практычныя заняткі № 5

Віды маўленчай камунікацыі.

Асноўныя паняці: вусная маўленчая камунікацыя, гаварэнне, аўдзіраванне, слуханне, пісьмо, чытанне.

1. Ахарактарызуйце гаварэнне як від вуснай маўленчай камунікацыі.
2. Якія ўменні неабходныя для забеспячэння эфектыўнасці працэсу вучнай перадачы інфармацыі? Назавіце іх у адпаведнасці з узроўнямі вуснага маўлення.
3. Аўдзіраванне як від камунікацыі. Якія камунікатыўныя бар’еры могуць узнікаць у працэсе аўдзіравання?
4. Назавіце прыёмы эфектыўнага слухання і інфармацыйнай перапрацоўкі інфармацыі.
5. Пісьмо як прадуктыўны від камунікацыі. Назавіце функцыі пісьмовай камунікацыі.
6. Чытанне як рэцэптыўны від камунікацыі.
7. Сінтэз якіх маўленчых уменняў неабходны для апрацоўкі атрыманай інфармацыі і яе далейшага выкарыстання?

Заданні

1. Пабудуйце і запоўніце табліцу “Лінгвістычныя адрозненні паміж вучным і пісьмовым маўленнем”.
2. Карыстаючыся літаратурай (гл. № 1), сцісла парадайце сутнасць дыферэнцыяльнага і інтэгральнага алгарытмаў чытання.
3. У чым адрозненні бытавога і дзелавага пісьма? Складзіце парады, якімі варта кіравацца пры складанні дзелавага пісьма.

Літаратура

1. Будагов, Г.А. Как мы говорим и пишем. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 79 с.
2. Взаимосвязанное обучение видам речевой деятельности (Григорьев В.П., Зимняя И.А., Мерзлякова В.А. и др. – М.: Рус. яз., 1985. – 116 с.
3. Гойхман О.Я., Надеина Т.М. Основы речевой коммуникации: учебник для вузов / Под ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М.: ИНФРА – М, 1997. – 272 с.
4. Львов, М.Р. Основы теории речи: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 248
5. Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. проф. М.А. Василюка. – М.: Гардарики, 2006. – 615 с.
6. Что значит знать язык и владеть им / Н.М. Шанский, И.Л. Резниченко, Т.С. Кудрявцева и др. Ленингр. отд-ние, 1989. – 192 с.

Практычныя заняткі № 6

Міжасобасная маўленчая камунікацыя.

1. Тыпы і ўзроўні міжасобаснай камунікацыі.
2. Моўныя зносіны ў працэсе камунікацыі.
3. Камунікатыўныя стратэгіі і тактыкі моўных зносін.
4. Чым вызначаецца ўзаемадзеянне і камунікатыўны стыль суразмоўцаў у працэсе міжасобаснай камунікацыі?
5. Ад чаго залежыць вынік міжасобаснай маўленчай камунікацыі?

Літаратура

1. Винокур Т.Г. Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения. – М., 1993.
2. Зарецкая Е.Н. Риторика. Теория и практика речевой коммуникации. – М., 2002.
3. Крижанская Ю.С., Третьяков В.П. Грамматика общения. – М., 1999.
4. Сенчило И.Б. Влияние некоторых компонентов коммуникации на эффективность общения. // Стратегия коммуникативного поведения.

Материалы докладов Международной научной конференции. – Мн., 2001.

5. Соловьева О.В. Обратная связь в межличностном общении. – М., 1992.

6. Токарева И.И. Сопоставительное изучение речевого поведения: проблемы, принципы, теория. – Мн., 1996.

Практычныя заняткі № 7

Асоба ў сістэме маўленчай камунікацыі.

Асноўныя паняцці: моўная асоба, узроўні моўнай асобы, лексікон, прагматыкон, тэзаўрус, камунікатыўная асоба, камунікатыўная кампетэнцыя.

1. Праблема моўнай асобы ў лінгвістыцы, лінгвадыдыктыцы і тэорыі камунікацыі (працы Ю.М. Караулава, Г.І. Богіна, Л.П. Крысіна, М.Г. Яленскага, Ю.Я. Прохарава, В.Ф. Русецкага).
2. Вербальна-семантычная, кагнітыўная, прагматычная характарыстыкі моўнай асобы.
3. Праблема вызначэння паняцця “камунікатыўная асоба” на сучасным этапе. Матывацыйная, кагнітыўная, функцыянальная характарыстыкі камунікатыўнай асобы. Індывідуальныя характарыстыкі камунікатыўнай асобы (камунікабельнасць, харызма і інш.) (№ 1).
4. Камунікатыўная кампетэнцыя як вяршыня ў іерархіі кампетэнцый асобы. Моўныя здольнасці і камунікатыўны патэнцыял асобы.

Літаратура

1. Методыка выкладання беларускай мовы / пад рэд. М.Г. Яленскага. – Мн., 2007. – С.
2. Шарков, Ф.И. Основы теории коммуникации. – М.: Изд. дом “Социальные отношения”. – 2004. – С. 99 – 101.
3. Яленскі М.Г. Вучань і настаўнік як моўныя асобы // Роднае слова. – 2000. - № 8. С. 55 – 58.
4. Яленскі, М.Г. Асобасны падыход у методыцы навучання беларускай мове: Тэарэтыка-эксперыментальнае дасладаванне. – Яленскі, М.Г. Лінгвадыдактычная парадыгма асобасна арыентаванага навучання мове ў сучаснай школе / М. Г. Яленскі. – Мн.: НІА, 2002. – 212с.
5. Яленскі, М.Г. Методыка выкладання беларускай мовы. Сучасная лінгвадыдыка: вучэб. дапам. для студэнтаў філал. спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне выш. адукацыі / М.Г. Яленскі. – Мн.: Адукацыя і выхаванне, 2005. – 224 с.

Практычныя заняткі № 8

Сацыякультурныя межы і этычны аспект маўленчай камунікацыі

1. Этычны кампанент маўленчай камунікацыі. Норма і дыскурс. Норма і узус.
2. Культура ўспрымання і інтэрпрэтацыі тэкстаў. Карэктнасць выказванняў.
3. Этыка маўлення.
Як уплывае культура ўспрымання і інтэрпрэтацыі тэкстаў на працэс міжасобаснай маўленчай камунікацыі?
4. Роля сацыяльна маркіраваных маўленчых адзінак у працэсе камунікацыі для дасягнення мэты моўных зносін.
- 5.

Літаратура

1. Почепцов, Г.Г. Теория коммуникации. – М.: «Рефл–бук», К.: «Ваклер» -- 2001. – 656 с.
2. Реферовская, Е.А. Коммуникативная структура текста в лексико-грамматическом аспекте. – Ленинград: «Наука», Ленинградское отделение, 1989. – 166 с.
3. Будагов, Г.А. Как мы говорим и пишем. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 79 с.
4. Важнік С. Нацыянальная сінтаксічная ідыяматыка. – Роднае слова. – 2008. – № 1. С. 65 – 67
5. Вердербер, Р., Вердербер, К. Психология общения. – СПб.: ПРАЙМ – ЕВРОЗНАК, 2005. – 320 с. (Серия «Главный учебник»).
6. Рябова, А.В. Эмоции и культура общения / А.В. Рябова, С.И. Самыгин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 188, [1] с. – 20 см. – (Высшее образование).
7. Формановская, Н.И. Культура общения и речевой этикет. – М.: Изд-во ИКАР, 2005. – 2-е изд. – 250 с.

Тэма 9. Сацыякультурныя межы і этычны аспект маўленчай камунікацыі

1. Этычны кампанент маўленчай камунікацыі.
2. Норма і дыскурс. Норма і узус.
3. Культура ўспрымання і інтэрпрэтацыі тэкстаў.
4. Як уплывае культура ўспрымання і інтэрпрэтацыі тэкстаў на працэс міжасобаснай маўленчай камунікацыі?
5. Карэктнасць выказванняў і асноўныя правілы маўленчых паводзін.
6. Этыка маўлення.

Літаратура

1. Почепцов, Г.Г. Теория коммуникации. – М.: «Рефл–бук», К.: «Ваклер» -- 2001. – 656 с.

2. Реферовская, Е.А. Коммуникативная структура текста в лексико-грамматическом аспекте. – Ленинград: «Наука», Ленинградское отделение, 1989. – 166 с.
3. Будагов, Г.А. Как мы говорим и пишем. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 79 с.
4. Важнік С. Нацьянальная сінтаксічная ідыяматыка. – Роднае слова. – 2008. – № 1. С. 65 – 67
5. Вердербер, Р., Вердербер, К. Психология общения. – СПб.: ПРАЙМ – ЕВРОЗНАК, 2005. – 320 с. (Серия «Главный учебник»).
6. Рябова, А.В. Эмоции и культура общения / А.В. Рябова, С.И. Самыгин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 188, [1] с. – 20 см. – (Высшее образование).
7. Формановская, Н.И. Культура общения и речевой этикет. – М.: Изд-во ИКАР, 2005. – 2-е изд. – 250 с.

ДАДАТАК

Тэмы рэфератаў

1. Этычны кампанент маўленчай камунікацыі.
2. Культура мовы і яе роля ў працэсе камунікацыі.
3. Этыка пісьмовага маўлення.
4. Камунікатыўныя якасці маўлення.
5. Этыка вуснага маўлення.
6. Асаблівасці маўленчага этыкету беларусаў.
7. Прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы, іх месца і роля ў маўленні.
8. Тэхнікі і правілы маўленчай камунікацыі (лінгвістычны і псіхалагічны аспекты).

ЛІТАРАТУРА

Спіс асноўнай літаратуры

1. Гойхман О.Я., Надеина Т.М. Основы речевой коммуникации: учебник для вузов / Под ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М.: ИНФРА – М, 1997. – 272 с.
2. Каменская, О.Л. Текст и коммуникация: Учеб. пособие для ин-тов и фактов иностр. яз. – М.: Выш. шк., 1990. – 152 с.: ил. (Б-ка филолога).
3. Леонтьев, А.А. Слово в речевой деятельности: некоторые проблемы общей теории речевой деятельности. Изд. 3-е, стереотипное. – М.: КомКнига, 2006. – 248 с.
4. Леонтьев, А.А. Язык, речь, речевая деятельность. – М.: Просвещение, 1969. – 241 с.
5. Леонтьев, А.А. Психологические проблемы массовой коммуникации. – М., 1974. – 184 с.
6. Лепешаў І.Я. Асновы культуры мовы і стылістыкі. – Мн., 1989.
7. Львов, М.Р. Основы теории речи: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 248 с.
8. Основы теории коммуникации: Учебник / Под ред. проф. М.А. Василика. – М.: Гардарики, 2006. – 615 с.
9. Почепцов, Г.Г. Теория коммуникации. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер» -- 2001. – 656 с.
10. Реферовская, Е.А. Коммуникативная структура текста в лексико-грамматическом аспекте. – Ленинград: «Наука», Ленинградское отделение, 1989. – 166 с.
11. Супрун А.Е. Лекции по теории речевой деятельности. – Мн.: Белорусский фонд Сороса, 1996. – 287 с.
12. Яленскі М.Г. Вучань і настаўнік як моўныя асобы // Роднае слова. – 2000. - № 8. С. 55 – 58.
13. Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. – Мн.: Народная асвета, 1996. – 91 с.

Список дополнительной литературы

1. Ажеж, К. Человек говорящий. Вклад лингвистики в гуманитарные науки: Пер. с фр. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 304 с.
2. Анисимова, И.М.. Магия общения: История и практика этикета. – М.: Изд. дом «Звонница МГ», 2004. – 480 с.: ил.
- Ахутина, Т.В. Порождение речи: нейролингвистический анализ синтаксиса. – М.: Изд-во ЛЕТУ, 1989. – 213 (2).
3. Берков, В.Ф. Культура диалога: Учеб.-метод. пособие / В.Ф. Берков, Я.С. Яскевич. – Мн.: Новое знание, 2002. – 152 с.
4. Богин, Г.И. Уровни и компоненты речевой способности человека: учеб. пособие. – Калинин, 1975. – 105 с.
5. Бодалёв, А.А. О коммуникативном ядре личности. – Советская педагогика. – 1990. – № 5. – С. 77 – 81.
6. Будагов, Г.А. Как мы говорим и пишем. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 79 с.
7. Важник С. Нацыянальная сінтаксічная ідыяматыка. – Роднае слова. – 2008. – № 1. С. 65 – 67
8. Вердербер, Р., Вердербер, К. Психология общения. – СПб.: ПРАЙМ – ЕВРОЗНАК, 2005. – 320 с. (Серия «Главный учебник»).
9. Взаимосвязанное обучение видам речевой деятельности (Григорьев В.П., Зимняя И.А., Мерзлякова В.А. и др. – М.: Рус. яз., 1985. – 116 с.
10. Винокур, Г.О. Культура языка / Предисл. Л.П. Крысина. Изд. 3-е, доп. – М.: КомКнига, 2006. – 352 с. (Лингвистическое наследие XX века).
11. Еленский, Н.Г. Личность в лингводидактике // Пачатковая навучанне. – 2001. – № 5. С.84 – 91.
12. Зарецкая, И.И.. Коммуникативная культура педагога и руководителя / М.: Сентябрь, 2002. – 160 с.
14. Иссерс, О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Изд. 3-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 284 с.
14. Костомаров, В.Г. Мой гений, мой язык: Размышления языковеда в связи с общественными дискуссиями о языке. – М.: Знание, 1991. – 64 с.

15. Крысин, Л.П. Социолингвистические аспекты изучения современного русского языка. – М.: Наука, 1989. – 188 с.
16. Леонтьев, А.А. Основы психолингвистики. – М.: Смысл, 1997. – 287 с.
17. Леонтьев, А.А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. Изд-во «Наука». – М., 1969. – 307 с.
18. Леонтьев, А.А. Психология общения. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Смысл, 1997. – 365 с.
19. Липатова, В.Ю. Порождение текста: интроспективный подход // Рус. яз. в школе, № 2, 2005. С. 93-99.
20. Парыгин, Б.Д. Анатомия общения: Учеб. пособие. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 301 с.
21. Педагогическое речеведение. Словарь-справочник. – Изд. 2-е, испр. и доп. / Под ред. Т.А. Ладыженской; сост. А.А. Князьков. – М.: Флинта, Наука, 1988. – 312 с.
22. Познание и общение. – М.: «Наука», 1988. – 208 с.
23. Рябова, А.В. Эмоции и культура общения / А.В. Рябова, С.И. Самыгин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 188, [1] с. – 20 см. – (Высшее образование).
24. Социокультурное пространство диалога. – М.: Наука, 1999. – 221 с.
25. Формановская, Н.И. Культура общения и речевой этикет. – М.: Изд-во ИКАР, 2005. – 2-е изд. – 250 с.
26. Что значит знать язык и владеть им / Н.М. Шанский, И.Л. Резниченко, Т.С. Кудрявцева и др. Ленингр. отд-ние, 1989. – 192 с.
27. Шаховский, В.И. Языковая личность в эмоциональной коммуникативной ситуации // Филологические науки. – 1998. - № 2. – С. 59
28. Шешко, Н.Б. Риторика / Н.Б. Шешко. – Мн.: Современ. шк., 2007. – 272 с.
29. Яленскі, М.Г. Методыка выкладання беларускай мовы. Сучасная лінгвадыдактыка: вучэб. дапам. для студэнтаў філал. спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне выш. адукацыі / М.Г. Яленскі. – Мн.: Адукацыя і выхаванне, 2005. – 224 с.